

VINYETES

(L'autoria d'aquest text i els materials que formen part de l'exposició són de Just Cortès)

Introducció

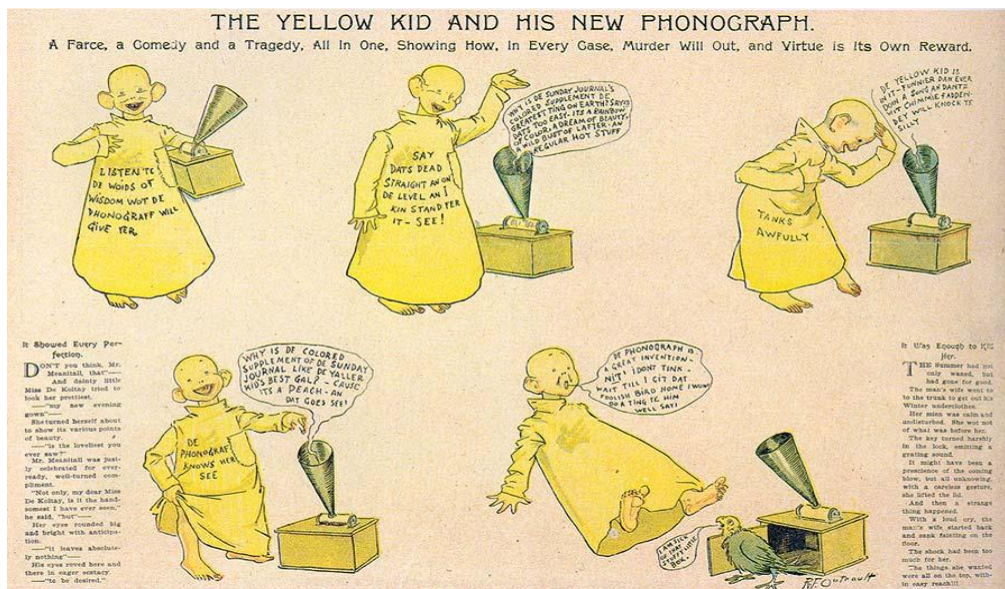
Aquest text, així com l'exposició que el complementa —i que podeu visitar a la Biblioteca de l'escola, vol oferir un breu recorregut per la història del còmic i, en particular, per la història del còmic en català.

El còmic és un relat seqüencial en forma de vinyetes, les quals ajuden els lectors a construir la història narrada en la seva totalitat. La imatge, per tant, en el còmic, sempre ha importat més que no pas el text, normalment expressat en forma de globus o bafarades. El còmic es manifesta en tots els gèneres: aventures, ciència-ficció, romàntic, humorístic, policíac, western, eròtic, etc. Per això, a data d'avui, és una evidència inqüestionable que el còmic no és exclusiu del públic infantil. Al contrari, el seu potencial creatiu el fa un producte destinat a col·lectius molt diversos. I és que el còmic, que té el seu propi llenguatge i els seus codis, al segle XXI, és un grapat de coses: narració, humor, transgressió, sàtira, pedagogia i, en un bon nombre de casos, fins i tot reivindicació política i social.

1. Els pioners

Els antecedents del còmic els hem de buscar en les sèries de vinyetes o tires diàries (*daily strip*) que es publicaven a la premsa periòdica com a reclam per vendre més diaris. Els primers exemples són europeus i de mitjan segle XIX, però tradicionalment s'atorga al nord-americà Richard Felton Outcalt i a la seva sèrie *The Yellow Kid*, començada a publicar l'any 1894 en el *New York World*, l'honor de ser considerat el primer còmic perquè, per primera vegada, apareix la paraula escrita mitjançant globus o bafarades en la seqüència d'imatges:

Una altra de les figures clau d'aquest moment, principis de segle XX, és Winsor McCay i el seu *Little Nemo*:

A casa nostra, entre mitjan segle XIX i 1939 la proliferació de revistes satíriques, com *L'Esquella de la Torratxa*, *La Campana de Gràcia*, *Mondial Humor*, *Cu-cut!*, *Picarol*, *Papitu* i un llarg etcètera fa que comptem amb magnífics il·lustradors i humoristes gràfics com ara, entre molts altres, Apel·les Mestres, Joan Junceda, Joaquim Xauradó o Ricard Opisso, als quals hem de considerar els primers ninotaires autòctons. En aquesta època, aquests primers còmics/il·lustracions es caracteritzen pel fet que els textos encara són escrits sota del dibuix o vinyeta.

(Vegeu ara a l'Exposició el primer bloc de materials: ELS PRECEDENTS i el còmic de la primera meitat de segle XX).

2. L'arrelament del còmic a Catalunya

La dictadura franquista, però, prohibeix l'ús del català en tot l'espai públic i no és fins a les acaballes de la dècada dels cinquanta del segle passat que es comença a permetre poder publicar alguns textos en català, entre els quals el còmic infantil en revistes com *L'infantil*, *Cavall Fort* o, a les comarques gironines, *El Tarlà*. Aquestes publicacions, especialment les dues primeres, potencien els dibuixants i autors catalans, com ara Josep M. Madorell (amb sèries com *Massagran*, *Pere Vidal* o *Jep i Fidel*), Cesc, Coll, M.A. Sayrach (*Bibi i Tobi*), Albert Rué, Ivà (*En Ramon*), Picanyol (*Ot el bruixot*) o Florenci Clavé (*Les aventures del Doctor Calbot, el savi de Vallvidrera*) i introdueixen a l'estat espanyol (i, per tant, a Catalunya abans que en cap altre lloc de la península) la coneguda com a "edat d'or" del còmic francobelga, amb autors de primera línia com Mitacq (*La Patrulla dels Castors*), Tillieux (*Gil Pupil·la*), Roba (*Dick*), Jidéhem (*Sofia*), Macherot (*Clorofila*, *El coronel Clifton*), Tibet (*Chick Bill*), Remacle (*L'avi Quim*), Attanasio (*Espagueti*), Berck (*Traspontí*), Aidans (*Els Franval*) i, sobretot, Franquin (*Espirú i Fantàstic*), Peyo (*Jan i Trencapins*, *Els barrufets*, *Benet Tallaferro*), Morris (*Lucky Luke*) i Uderzo (*Astèrix*).

I és que França i Bèlgica són, dins de la tradició europea, dos dels països pioners en el naixement i la divulgació del còmic (allà conegut com a *bande dessinée*) per la qualitat estètica dels seus autors i per una producció editorial enorme i d'una gran importància econòmica.¹ L'estil gràfic i narratiu d'aquesta tradició francobelga és fàcilment identificable i es divideix en dues grans escoles: d'una banda, l'anomenada "escola de Brusel·les" o de la "línia clara" a l'entorn de la figura d'Hergé i de la revista *Tintín*, de l'editorial Lombard, caracteritzada per un guió sòlid basat en una documentació exhaustiva, el to realista, un correcte i intel·ligible desenvolupament de la història i, com el seu nom indica, un traç lineal nítid, amb colors definits i lluminosos; de l'altra, l'anomenada "escola de Charleroi" o "escola de Marcinelle", a l'entorn de Jijé, de Franquin i de *Le Journal de Spirou*, del grup Dupuis, amb sèries i personatges més humorístics com ara *Espirú i Fantàstic*, *Lucky Luke*, *Sergi Grapes* o *Els barrufets*.

Dons bé, el fet que a Catalunya, com dèiem, es doni la circumstància que un dels personatges més rellevants d'aquesta escola francobelga, la publicació de *Les aventures de Tintín*, de Hergé, per part de l'editorial Joventut des de final de la dècada dels cinquanta, tingui un enorme èxit de públic lector, anima altres empreses editores (Ferma, Mediterrà, Bruguera, Mas-Ivars i, sobretot, Anxaneta, Jaimés i les Publicacions de l'Abadia de Montserrat) a començar, a mitjan dècada dels seixanta, l'aventura de la traducció i edició d'àlbums en llengua catalana, el que comporta, finalment, l'arrelament d'aquesta tradició francobelga gràcies a l'èxit comercial que aquí obtenen els principals personatges d'aquesta tradició: els *Tintín*, *Astèrix* o *Espirú i Fantàstic* i, més

¹ L'any 2005 la producció de còmics constituïa el 7% de la producció editorial de França, amb unes vendes totals de 32.933.000 exemplars, repartides en 2.875 àlbums, amb un tiratge mitjà per àlbum de 12.393 unitats. A casa nostra, per posar les coses al seu lloc, cal dir que els volums publicats en català en els darrers anys no supera en cap cas els 50 àlbums anuals, al voltant del 0,2% del total. Desconec del cert, també, el tiratge mitjà, però de ben segur que no depassa els 500 exemplars per àlbum.

endavant, *Lucky Luke*, *Els barrufets*, *Eric Castel* o *Yakari*.

D'entre les diferents col·leccions de les editorials no destinades a un únic personatge, les més destacades del moment són, sens dubte, les d'Anxaneta, així com *La Xarxa*, *Epitom* i l'eclèctica *L'Ocell de Paper*, de Jaimes-Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Mentre que pel fa als traductors que fan possible gaudir de les magnífiques historietes francobelgues, hem de fer referència al prolífic Albert Jané (amb més de 200 àlbums transvasats), a Joaquim Ventalló (el magnífic engiponador dels estirabots del *Capità Haddock*) i a altres escriptors que per aquests dies fan servei al país tot fent de traductors com ara Pere Calders, Joaquim Carbó, Jaume Fuster, Francesc Vallverdú o Miquel Martí i Pol.

(Vegeu ara a l'Exposició el segon bloc de materials: L'ESCOLA FRANCOBELGA I EL CÒMIC CATALÀ DELS ANYS SEIXANTA I SETANTA).

3. I a Espanya, què?

3.1 El còmic infantil i juvenil: l'editorial Bruguera

A l'estat espanyol, sens dubte, una de les empreses més importants en matèria de còmics ha estat l'editorial Bruguera, amb seu a Barcelona i amb presència permanent en els quioscos al llarg de més de seixanta anys, des de la dècada del vint del segle passat fins a mitjan anys vuitanta.

Aquesta tradició, també anomenada escola humorística de Barcelona, s'expressa principalment per mitjà de publicacions periòdiques conformades per diferents sèries curtes de diferents personatges autòctons destinades a un públic infantil, de les quals la pionera és *Pulgarcito*, amb diferents etapes al llarg dels anys, i en la qual triomfen els personatges dels grans mestres de l'humor que foren Escobar, Vázquez, Peñarroya, Jorge, Cifré o Conti: *Carpanta*, *Zipi y Zape*, *Gordito Relleno*, *las Hermanas Gilda*, *Doña Urraca* i, més endavant, *Mortadelo y Filemón*, *El Botones Sacarino* o *Pepe Gotera y Otilio*, de Francisco Ibáñez. Altres revistes i col·leccions d'aquesta editorial i del mateix estil humorístic són *El Campeón*, *Tío Vivo*, *DDT*, *Can Can*, *Telecolor*, *Din Dan*, *Sissí*, *Mortadelo*, *Zipi y Zape*, *Lily* i un llarguíssim etcètera. Però Bruguera no és només humor i acudits gràfics. En el si d'aquesta empresa, en una línia més realista i en un format horitzontal de mitja pàgina (o a la italiana) veuen la llum alguns dels personatges i sèries més destacats del còmic espanyol de tots els temps. Ens referim a personatges d'enorme èxit popular i, per tant, de vendes a la dècada dels

cinquanta, com *El Cachorro*, de Iranzo; *Inspector Dan*, de Eugenio Giner, i, sobretot, *El Capitán Trueno*, de Víctor Mora als guions i amb Ambrós als pinzells, i *El Jabato*, també de Víctor Mora en col·laboració amb el dibuixant Francisco Darnís.

Al llarg dels anys, la conversió de Bruguera en una enorme empresa editorial d'abast internacional, amb filials a diverses ciutats hispanoamericanes, farà que, de més a més de continuar publicant les clàssiques revistes humorístiques de periodicitat setmanal, s'embranchi en projectes més ambiciosos i que comenci a apostar per la publicació de les aventures dels seus principals personatges en format àlbum i en col·leccions de característiques diverses com ara *Ases del Humor*, *Alegres Historietas*, *Joyas Literarias Juveniles*, *Famosas Novelas*, *Magos del Humor*, *Olé* o *Super Humor*. En tots els casos, però, es tracta de produccions autòctones, de còmics de nissaga espanyola. Volem dir amb això que l'aparició recurrent del còmic estranger en el si de les produccions de Bruguera, tant francobelga com nord-americà, no es produirà fins força més tard que en el cas del còmic en català, a finals de la dècada dels seixanta-principis dels setanta en publicacions periòdiques com *Bravo* i *Gran Pulgarcito*, i, a continuació, en col·leccions com *Pilote*, en la qual, finalment, comencen a ser editades les aventures d'*Astèrix*, de *Lucky Luke*, del duet *Tanguy-Laverdure*, del tinent *Blueberry* i de l'inefable *Iznogud*.

A mitjan dècada dels vuitanta Bruguera desapareix. Ediciones B es queda el seu fons editorial i continua amb les publicacions de còmic humorístic. Altres editorials destacades de còmic infantil i juvenil en espanyol del segle XX han estat Buigas (l'editora de *TBO*), Valenciana (amb revistes com *Jaimito* o *Pumby*), Doncel (amb la revista i la col·lecció *Trinca*), Montena (editora dels *cartoons* de Walt Disney, com ara *Don Miki*), Grijalbo (amb la seva filial Junior) i Juventud.

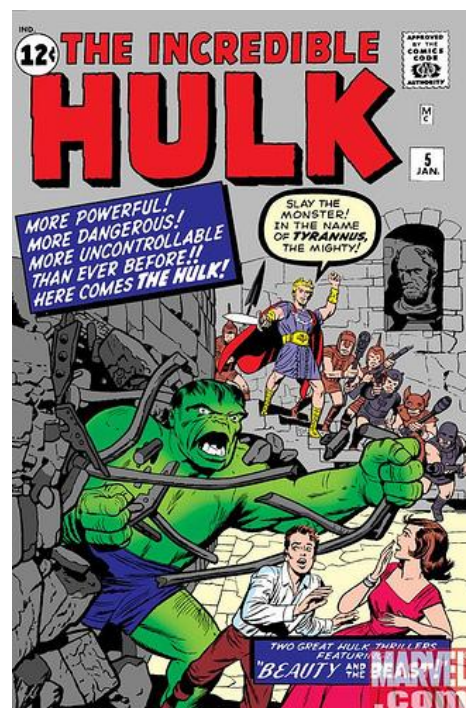
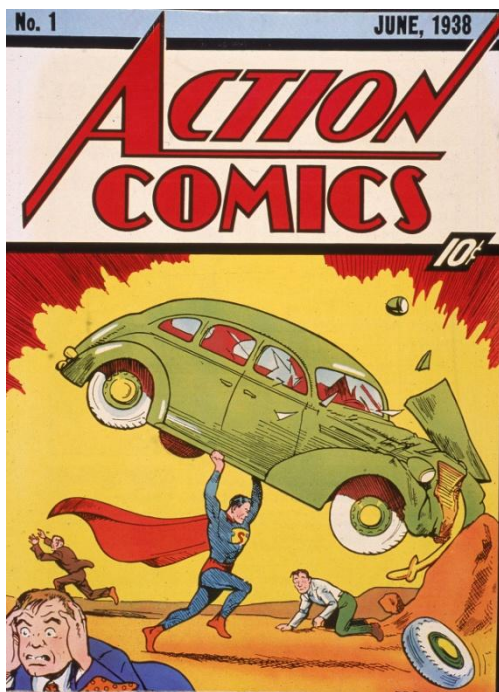
(Vegeu ara a l'Exposició el tercer bloc de materials: L'EDITORIAL BRUGUERA i el còmic infantil en espanyol).

3.2 La tradició nord-americana

Aquesta tradició, que situem aquí dins perquè ha estat la menys traduïda al català, ve de lluny, de l'últim terç del segle XIX, i s'inicia, com abans ha estat dit, en les tires diàries (*daily strip*) que es publicaven a la premsa periòdica de les grans corporacions editores de premsa. Les sèries més populars fins a la dècada dels vint del segle passat són de caràcter quotidià i sociològic, d'entre les quals destaquen *The Katzenjammer Kids*, *Bringing Up Father*, *Gasoline Alley*, *Felix the Cat*, *Little Orphan Annie* o *Thimble Theatre* (Popeye el marino):

En canvi, a partir dels anys trenta, comencen a proliferar, encara en el marc de la premsa periòdica, les sèries d'aventures i d'entreteniment pur, del tipus *Buck Rogers* o *Dick Tracy*. Són els anys d'or del còmic nord-americà, ja que per aquests dies veuen la llum els meravellosos *Flash Gordon*, d'Alex Raymond; *Tarzan* i *El Príncep Valent*, de Harold Foster, *Terry and the Pirates*, de Milton Caniff, i, en un altre registre, el *Mickey Mouse*, de Walt Disney, un autor que canvia per sempre més la història dels *cartoons*. Però és que, a més, també a finals d'aquesta prolífica dècada apareix la gran icona dels còmics nord-americans: el còmicbook i, en concret, el còmic de superherois, que de seguida coneix un èxit abassegador. Ens referim, esclar, a *Supeman* (1938), de Joe Shuster i Jerry Siegel, i, a continuació, al *Batman* (1939), de Bill Finger i Bob Kane, complementats, a partir de la dècada dels cinquanta i seixanta, per altres superherois sorgits en el si de la factoria Marvel: *Green Lantern-Green Arrow* (1959), de Neal Adams; *Spiderman* (1963), de Steve Ditko, i les diferents creacions dels tàndem Stan Lee i Jack Kirby: *The Fantastic Four* (1961), *The Incredible Hulk* (1962), *Thor* (1962), *The Avengers* (1963), *The X-Men* (1963) o *Silver Surfer* (1968).

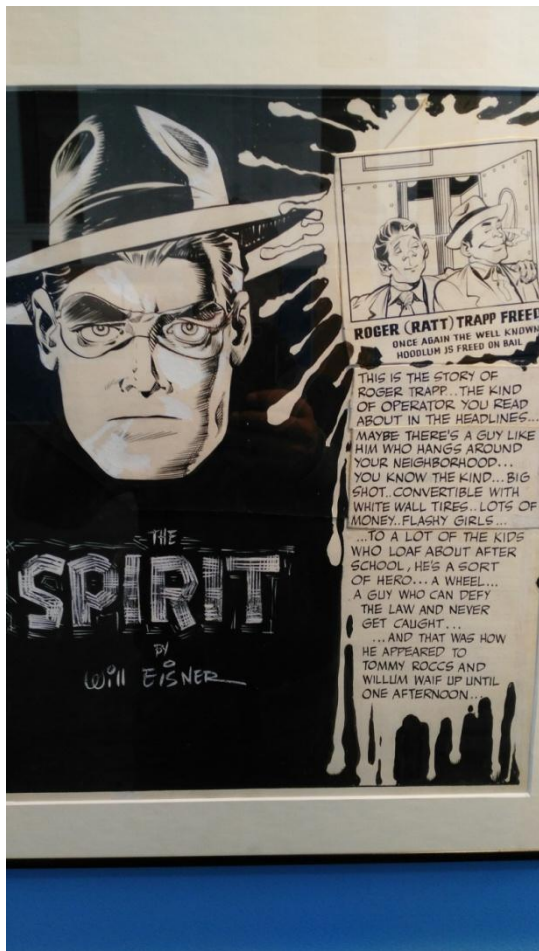

A diferència, doncs, de l'escola francobelga, que presenta una gran majoria de personatges quotidians i normals, això sí, amb grans habilitats com ara l'astúcia, la valentia o la intel·ligència, la tradició nord-americana opta per superherois amb molta força i grans poders, sovint sobrenaturals, que, en l'època de la Guerra

Freda, són el contrapunt d'un bon grapat, també, de malvats i malèvols personatges. Afegir, quant a la recepció a l'estat espanyol d'aquesta tradició, que la immensa majoria d'aquestes sèries i personatges, i d'altres popularitzades per la TV o els *cartoons* (com *Gene Autry*, *Fúria*, *El llanero solitario*, *Tom y Jerry*, *Chiquilladas* o *Porky*) van arribar aquí, en un primer moment, a través de la importació dels títols publicats per l'editorial mexicana Novaro i, posteriorment, a finals de la dècada dels seixanta, el públic adolescent i adult en va poder gaudir, sobretot dels superherois de la Marvel, majoritàriament, en els petits volums de cent-vint-i-vuit pàgines i a una única tinta que va publicar a Barcelona ben bé fins a la dècada dels vuitanta l'editorial Vértice.

Finalment, cal dir que també a la dècada dels setanta i dels vuitanta, les també barcelonines editorials Garbo, Grijalbo i Norma van publicar aquí a casa nostra, i en comptades ocasions també en català, algunes de les sèries i de les tires còmiques nord-americanes de més èxit aparegudes dels anys cinquanta ençà, és a

dir, *The Spirit*, de Will Eisner, els *Peanuts* / *Charlie Brown*, de Schulz, i el gat *Garfield*, de Jim Davis.

L'assignatura pendent de la traducció al català, però, ha sigut i segueix sent la tradició de superherois, amb a penes dos únics títols traduïts a la nostra llengua: *Batman a Barcelona* i *Herois*.

(Vegeu ara a l'Exposició el quart bloc de materials: LA TRADICIÓ NORD-AMERICANA).

3.3 La majoria d'edat del còmic adult a l'estat espanyol: el còmic d'autor

A principis de la dècada dels setanta, i per influència dels nord-americans Robert Crumb i Gilbert Shelton, el còmic adult espanyol es veu immers en l'experiència underground. Destaca, en aquest aspecte, la labor de l'editorial Producciones Editoriales i de la revista *Star*. No obstant això, a partir de la fi del franquisme i, especialment, des de finals de la dècada dels setanta, gràcies a la labor d'alguns personatges intrèpids com Josep Toutain, que dirigeix l'Agència Selecciones Ilustradas, amb seu a Barcelona, el còmic abandona la marginalitat i comença a dignificar-se la labor dels dibuixants de còmics. En altres paraules: els autors, finalment, veuen recompensats els seus esforços i assoleixen una professionalització digna i l'èxit i el reconeixement en el mercat autòcton gràcies a l'èxit esdevingut, prèviament, en el mercat anglosaxó i nord-americà, sobretot per mitjà dels gèneres romàntic, fantàstic, de ciència-ficció i de terror, que donen a conèixer, entre altres, en les publicacions dels editors Fleetway i Warren. Són els dies en què, també aquí, proliferen infinitud de revistes de còmics d'intriga i terror destinades al públic adult: *Dossier Negro*, *Vampus*, *Dràcula*, *Terror gráfico*, *Rufus*, *Fantom*, *Espectros*, *Escalofrio*, *Vampirella*, *Creepy*, *Hora T*, etc.

Selecciones Ilustradas (S.I.), algunos de los dibujantes a finales de los años 50 en Barcelona. De izquierda a derecha, en la fila superior: **Tunet Vila**, **Pepe González**, **Falguera**, **Emilio Bernadó**, **Jose María Miralles** y **Félix Mas**. En la fila central: **Rafael López Espí**, **Josep Maria Beà** y **Domingo Álvarez**. Sentados en el suelo: **Francisco Guinovart**, **Daniel García**, **Blay Navarro** (guionista y contable) y **Fernando Fernández**.

El punt àlgid d'aquesta eclosió o boom del còmic i, en especial, del còmic d'autor, es produeix a la dècada dels vuitanta, amb l'expansió de la novel·la gràfica com a gènere i amb la proliferació de revistes de còmic adult de tots els gèneres i per a tots els públics (*Totem, Bumerang, Blue Jeans, 1984, Creepy, Metal Hurlant, El Víbora, Makoki, Epic, Cimoc, Cairo, Rambla, Metropol, KO, Zona 84, La Oca*, etc.). No exagerem: de més a més de la celebració anual del Saló del Còmic de Barcelona, des de 1981, en un moment determinat, mitjan any 1984, per situar el fenomen en un moment concret, apareixien en el quioscos no menys de vint-i-cinc revistes mensuals de còmics (algunes, òbviament, de vida efímera). També per aquests dies proliferen les editorials que publiquen àlbums de còmics de manera regular (essent les més destacades Laertes, Ikusager, Toutain, Norma, Nueva Frontera, Complot, Forum, Planeta o Zinco) i que compten amb una o diverses línies de col·leccions d'abast divers: *Star Books, Papel Vivo, Laertes Comic, Imágenes de la Historia, Cuando el cómic es arte, Totem Biblioteca, Vértigo, Humanoides, Cimoc Extra Color, Pandora, Misión Imposible, Europa*, etc. Els autors del moment, molts d'ells nascuts a l'estat espanyol, destaquen en general per la qualitat d'unes creacions amb voluntat de permanència en el parnàs del novè art i que, per tant, dignifiquen el gènere. Són, entre altres, Carlos Giménez, Moebius, Pepe González, Hugo Pratt, Alberto Breccia, Daniel Torres, Milo Manara, Enki Bilal, François Bourgeon, Quino, Fernando Fernández, Enric Sió, Horacio Altuna, Jordi Bernet, José Muñoz, Josep M. Beà, Juan Giménez, Richard Corben, Vittorio Giardino, Jacques Tardi, Miguelanxo Prado, etc.

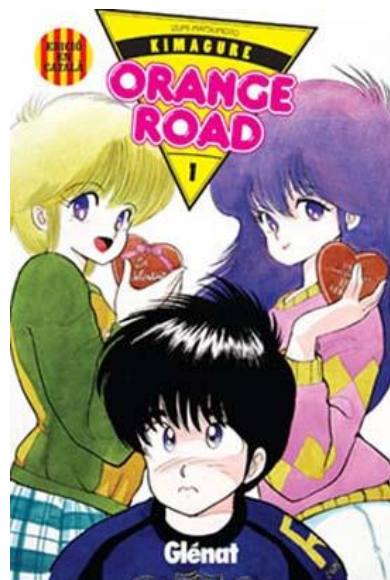
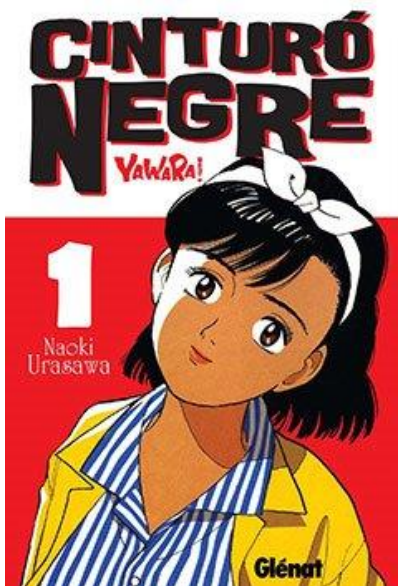

(Vegeu ara a l'Exposició el cinquè bloc de materials: EL CÒMIC ADULT).

4. Dels anys 90 a la posmodernitat: la força creixent del manga i la supervivència del còmic en català

Del tot al no res. La sobreexplotació d'un mercat encara minoritari i la crisi econòmica de principis de dècada dels noranta ho engeguen tot a rodar i fan anar en orris la immensa majoria de publicacions, de col·leccions i fins d'editorials de còmics que havien proliferat al llarg de les dues dècades anteriors. Ni les més consolidades —cas de les barcelonines Bruguera, Grijalbo, Casals, Salvat o Barcanova, algunes de les quals editaven regularment en català des de finals de la dècada dels setanta— es salven, al contrari, la majoria plega veles i abaixa la persona. I, esclar, sense plataformes des de les quals expressar-se molts dels dibuixants de còmics que a la dècada dels vuitanta havien sobresortit, en el si del mercat espanyol, han d'emprendre altres camins artístics o bé buscar-se les garrofes en altres mercats, com el francobelga o el nord-americà.

No obstant això, a casa nostra, es dona el fenomen curiós que per aquests dies el còmic arriba com a dibuix animat a la petita pantalla (TV3), amb les primeres emissions en català de *manga* com *Doctor Slump* o *Bola de Drac*. Un fet que consolida, especialment entre el públic adolescent, la popularitat de l'*anime* japonès a Catalunya i que desperta la curiositat per conèixer, més i millor, el *manga* en què es basa. Aquesta circumstància, a més, fa que s'aboquin a la publicació de còmics d'aquest tipus editorials del país com Glénat i Planeta, les quals ben aviat publiquen els primers *manga* en català, d'entre els quals destaca *Bola de Drac*, d'Akira Toriyama, pel seu èxit abassegador de vendes.

El naixement del *manga* modern que coneixem avui dia té lloc poc després de l'acabament de la Segona Guerra Mundial, quan els ciutadans japonesos busquen una vàlvula d'escapament i un mitjà d'entreteniment enfront de la realitat desolada que els envolta. A partir de la dècada dels seixanta té lloc l'auge del gènere, amb diversos autors d'entre els que destaquen Osamu Tezuka, Katsuhiro Otomo o Rumiko Takashi. El manga es caracteritza per una gran varietat temàtica i de gèneres i sobretot per l'estil de la majoria dels dibuixos, amb uns cossos molt estilitzats, unes fesomies mig orientals, mig occidentals i uns ulls grossos i expressius.

Quant al còmic en català al segle XXI, dir, per acabar aquesta breu aproximació, que si bé les empreses editores estan radicades, majoritàriament, a casa nostra i que la immensa majoria de la producció editorial del conjunt de l'estat surt de Barcelona, això no implica, de cap de les maneres, que tots aquests segells editorials publiquin en català. Al contrari: Glénat i EDT, que ho feien fins fa poc, han passat a millor vida, de manera que, a data d'avui, i al marge de les Edicions Cavall Fort (amb la sexagenària *Cavall Fort* i *El Tatano*, per als més petits, al capdavant), només ho fan de manera puntual Norma, Ediciones B, Planeta, Base, Edicions de Ponent i Dolmen, i aquestes, junt amb altre empreses encara més petites, no arriben en cap cas a la xifra conjunta de cinquanta títols anuals. Sigui com sigui, cal dir que aquestes empreses que mantenen l'edició de còmic en català ho fan publicant, a voltes, produccions autòctones d'autors joves, però que el més comú és que afavoreixin la traducció de produccions foranes. És el cas de Base, que ara mateix està duent a terme la recuperació de col·leccions i personatges de l'època daurada de la tradició francobelga, com ara *Jan i Trencapins*, els *Barrufets*, *Benet Tallaferro* o el *Marsupilami*. I, també, de Salvat i d'Ediciones B, que recentment acaben de publicar en català, respectivament, els àlbums més recents dels personatges de *Mortadel·lo i Filemó*, de Francisco Ibáñez, i d'*Astèrix*, amb un àlbum nou de trinca acabat de sortir al mercat: *El paper del Cèsar* (2015), de Jean-Yves Ferri i Didier Conrad.

Finalment, també cal posar de manifest que no fa pas gaire, l'any 2011, l'Editorial Gènat va publicar un petit volum, de consulta ineludible, per conèixer el detall d'algunes de les creacions del còmic en català del tots els temps, la monografia *El còmic en català. Catàleg d'àlbums i publicacions (1939-2011)*, de Jordi Riera. Una petita gran obra que s'afegeix a les diferents aproximacions temàtiques fetes des de la tradició espanyola a la història dels còmics en general o a algunes sèries i personatges en particular.

Ah, dir-vos com a darrer apunt que el còmic, al segle XXI, ha transcendit del seu marc estricte i és present en infinitud de productes derivats (col·leccions i *gadgets* de tota mena, cromos, etc.), marxandatge (figures de resina i de PVC, pelutxos, etc.) i que, darrerament, el cinema ha apostat fort per l'adaptació a la gran pantalla de diferents personatges i tradicions: els superherois de la factoria Marvel, *Tintín*, l'*Astèrix*, els *Barrufets*, el *Marsupilami*, en *Mortadel·lo i Filemó*, etc.

Si us interessa la matèria dels còmics i voleu aprofundir en algun dels seus vessants, podeu consultar, entre molts altres, els enllaços següents:

<http://www.grupelsisards.cat/comic/>
<http://elcomicencatala.blogspot.com.es/>
<http://www.comicat.cat/>
http://ca.comics.wikia.com/wiki/P%C3%A0gina_principal
<http://www.lamassanacomica.ad/>
<http://vinyetes.blogspot.com.es/>
<http://www.cavallfort.cat/>
<http://tintin.cat/>
http://www.ara.cat/cultura/Comic-catala-assignatura-pendent_0_1330067019.html
<http://www.tebeosfera.com/portada.php>
<http://www.tebeosfera.com/catalogos/>
<http://www.ojodepez-fanzine.net/latiacomforo/index.php?sid=7e1e2abab86516aecaacca174bbbb75b>
<http://catalogotintin.jimdo.com/libros/otro-tintin/>
<http://lamansion-crg.net/forum/>
<http://www.bdggest.com/>
<http://www.bdcouvertes.com/collections/intro.htm>

Just Cortès

(Vegeu ara a l'Exposició el sisè bloc de materials: CÒMICS CATALANS CONTEMPORANIS, i el setè bloc: Bibliografia sobre còmics, marxandatge i productes derivats.

GLOSSARI ESSENCIAL

ÀLBUM

Publicació de còmic en format de llibre, d'una historieta il·lustrada completa o d'un capítol d'una història llarga.

ANIME

Paraula que designa un estil d'animació sorgit al Japó. La relació de l'anime amb el manga és estreta, ja que una gran quantitat de sèries i treballs d'anime parteixen d'històries de manga molt populars.

BAFARADA

Es l'espai on hi ha el text del que usualment diuen o pensen els personatges representats en un còmic.

CÒMIC

Denominació que defineix el gènere narratiu que utilitza una successió de vinyetes amb il·lustracions i text per tal d'explicar una història. És sinònim d'historieta il·lustrada.

COMICBOOK

Publicació de còmics característica dels Estats Units que, en la seva forma més comuna, és un quadern grapat de periodicitat mensual, d'uns 17 x 26 cm, que oscil·la entre les 20 i les 30 pàgines.

CÒMIC DIGITAL O E-COMIC

Còmic realitzat i visible sobre un suport digital.

COMIC STRIP O TIRA CÒMICA DE PREMSA

Són tires de còmic que es publicaven a la premsa dels Estats Units, amb aparició diària o dominical (*daily strip*).

CÒMIC UNDERGROUND

Estil de còmics aparegut als Estats Units a finals dels anys 60, pertanyent al moviment contracultural i desenvolupat al marge dels circuits comercials.

DIBUIXANT DE CÒMICS

Artista que efectua els dibuixos d'un còmic a partir del guió elaborat per un guionista de còmics o per ell mateix.

FANZÍN

Revista de còmic publicada per aficionats de manera voluntària i sense periodicitat. En alguna ocasió han donat origen a revistes professionals.

GLOBUS

Vegeu *bafarada*.

GUIONISTA DE CÒMICS

És qui escriu un guió per a còmic, sense encarregar-se per força de fer-ne els dibuixos.

HISTORIETA IL·LUSTRADA

Gènere artístic, gràfic i narratiu que explica una història per mitjà de personatges, l'acció de la qual apareix dibuixada en una successió de vinyetes.

HISTORIETISTA

S'anomena així els autors d'histories il·lustrades o còmics.

IL·LUSTRADOR

Persona que il·lustra un llibre, un còmic, un conte, etc.

MANGA

Denominació dels còmics al Japó, caracteritzats en general per una narració lineal i una connexió directa entre paraula i dibuix. Amb un sentit de lectura de dreta a esquerra en cada pàgina, amb personatges de gran expressivitat i ulls molt grossos, fons poc detallats, estil cinematogràfic i l'ús abundant d'onomatopeies.

MANGAKA

Autor o autora de manga.

NINOTAIRE

Persona que fa o dibuixa ninots.

NOM ARTÍSTIC

Pseudònim que utilitzen dibuixants i guionistes, entre altres professionals.

NOVEL·LA GRÀFICA

Expressió emprada per referir-se a un còmic, generalment per a adults, que narra una història detallada i complexa.

OTAKU

Persona molt aficionada al manga i l'anime. La denominació *otaku* prové del japonès, en què significa, literalment, 'casa vostra'; per extensió, en aquesta llengua també s'aplica a una persona obsessionada per la tecnologia, els videojocs, el manga o altres aficions similars.

RETOLACIÓ

Esriptura dels textos d'un còmic efectuada generalment a mà pels mateixos dibuixants o per retolistes professionals.

REVISTES MULTITEMÀTIQUES

Pàgines d'histories incloses en revistes no especialitzades en còmic, o en revistes d'interès general.

TBO

Revista barcelonina publicada a partir de l'any 1917 i fins al 1983. El seu nom s'ha convertit en genèric (*tebeo*, segons el mateix diccionari normatiu) per designar qualsevol revista infantil d'histories.

TIRA DIÀRIA (DAILY STRIP)

Successió d'imatges (tres o quatre) disposades horitzontalment que es publiquen i es publiquen a la premsa diària.

VINYETA

Dibuix que forma part d'una sèrie que explica una història. També es pot referir a un dibuix o il·lustració, generalment humorístics, impresos en un llibre, un diari o una revista, acompanyats o no d'un text.

Crèdits

Agraments:
a Jordi Riera Pujal, a Ficomic, a la revista *Cavall Fort* i a les editorials Astiberri, Dolmen Editorial, ECC Ediciones, Ediciones B, Edicions de Ponent, Editores de Tebeos (EDT), Editorial Base, Editorial Casals, Editorial Joventut, Editorial Salvat, NetCom2 Editorial, Norma Editorial, Panini España, Planeta DeAgostini Còmics i Símbol Editors

Barcelona, març de 2015

Textos i coordinació:
Jordi Manent i Tomás i Mercè Solé i Sanosa

© de les imatges:
autors i editorials citats

© Centre de Normalització
Lingüística de Barcelona - Consorci
per a la Normalització Lingüística

Edició: Centre de Normalització
Lingüística de Barcelona - Consorci
per a la Normalització Lingüística

Disseny i maquetació:
Estudi Muto

Producció:
Reprodisseny SL

